

Список використаних джерел

1. Івко Ю.О. Оцінка колекції озимого ріпаку за основними структурними елементами продуктивності. *Зб. наук. пр. Вінниц. держ. аграр. ун-ту*. Вип. 42. 2010 р. С. 28-33.
2. Гайдаш В. Д., Климчук М. М., Макар М. М. Ріпак. Івано-Франківськ: Сіверсія, 1998. 224 с.
3. Гауе О., Шіхтер А. Ярий ріпак 2008 – орієнтир на високий урожай та рентабельність. *Пропозиція*. 2008. № 2. С. 59.

Леонов Олег

д-р с.-г. н., ст. н. с., завідувач лабораторії

Скрипник Олена

молодший науковий співробітник

Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН

Харків, Україна

Кір'ян Віктор

канд. с.-г. наук, ст. н. с., завідувач лабораторії

Устимівська дослідна станція рослинництва ІР НААН

с. Устимівка, Полтавська обл., Україна

КРУПНІСТЬ НАСІННЯ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ

Для збільшення виробництва насіння важливо не тільки підвищення урожайності, але і збільшення виходу насіння. Показник виходу кондиційного насіння вітчизняним стандартом не нормується, але зазвичай для пшениці озимої складає 60 - 75% [1].

Дослідження проводились в Інституті рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН (ІР) та на Устимівській дослідній станції рослинництва (УДСР) протягом 2016-2018 років. Матеріалом досліджень служили сорти і лінії пшениці м'якої озимої лабораторії селекції та фізіології пшениці озимої ІР та стандарти. Попередником пшениці був чорний пар. Закладання дослідів та проведення обліків і спостережень проводили згідно загальноприйнятих методик [2]. Сепарування зерна проводили на приладі розсівок лабораторний РЛУ-3 по методиці державного сорто випробування сільськогосподарських культур [3]. Вихід насіння визначали за відсотком сходу з сит розміром 2,8x20; 2,5x20 и 2,2x20 мм від загальної ваги зразка. Отримані в ході досліджень експериментальні дані опрацьовували методом дисперсійного аналізу [4].

Серед сортів та ліній, вирощених в умовах Харківської області (ІР), найвищим виходом крупної фракції насіння (схід з сит розміром 2,8x20 мм) у 2016-2017 рр. характеризувались сорти Здобна і Привітна [5]. Це підтвердили і дані 2018 року, а у середньому за три роки тільки у цих двох сортів схід насіння з сит 2,8x20 мм перевищив 70 % і склав 75,5 та 73,4 %, відповідно, а загальний схід з сит 2,5x20 мм склав 92,6 та 93,1 %, відповідно. Найсприятливішими для отримання крупного насіння склалися умови 2017 року. Маса 1000 зерен крупної фракції в середньому за три роки тільки у сортів Приваблива і Досконала перевищила 51 г. Урожайність стандартів Смуглянка (7,03 т/га)

та Подолянка (7,06 т/га) перевищили Досконала, Розкішна, Запашна, Гармоніка, Гайок (Еритроспермум 546-13), Еритроспермум 408-13. Максимальна урожайність була отримана в умовах 2017 року.

В умовах Полтавської області (УДСР) за виходом насіння та за масою тисячі зерен кожної фракції розбіжності між сортами у роки досліджень були суттєвими для $p < 0,05$. Вихід самої крупної фракції насіння в УДСР щороку був меншим, порівняно з ІР. Так, у 2016 році він склав 29,2 %, у середньому за зразками, у 2017 – 59,2 %, а у 2018 – 50,9 %. У 2016 році лише лінія Лютесценс 217-13 забезпечила вихід крупної фракції насіння більше 40 % при масі тисячі насінин 50,9 г. У найбільш сприятливому для отримання крупного насіння 2017 році вихід крупної фракції більше 70 % забезпечили сорти Здобна, Привітна і Гармоніка.

Маса тисячі зерен цієї фракції була максимальною у сорту Гармоніка – 58,8 г. Названі зразки, а також сорт Вигадка забезпечили загальний схід з сита 2,5х20 мм більше 90 %. У 2018 році максимальним виходом насіння крупної фракції характеризувались Здобна (70,7 %) та Привітна (69,0 %) при сході з сита 2,5х20 мм більше 90 %.

Максимальною масою 1000 зерен крупної фракції знов характеризувався сорт Гармоніка (55,4 г). Мінімальним виходом насіння крупної фракції в усі роки досліджень характеризувався найбільш скоростиглий з вивченого набору сорт Краса ланів. Слід зазначити, що урожайність пшениці озимої в умовах УДСР коливалась за роками у значно меншій мірі, порівняно з умовами ІР.

Таким чином, при плануванні очистки насіння слід враховувати високу крупність зерна сортів Здобна і Привітна і обирати для даних сортів решета з отворами 2,8 мм. Для підвищення виходу кондиційного насіння ранньостиглого сорту Краса ланів слід застосовувати решета з отворами не більше 2,5 мм. Для більшості сортів оптимальним буде застосування проміжних варіантів з урахуванням особливостей конкретного року та умов вирощування культури.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації по вирощуванню високоякісного насіння сільськогосподарських культур / Управління агропромислового комплексу Харківської облдержадміністрації, Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН, ХДАУ ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2000. 38 с.
2. Методика проведення експертизи сортів рослин групи зернових, круп'яних та зернобобових на придатність до поширення в Україні (ПСП) / За ред. С.О. Ткачик. Київ : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 82 с.
3. Методика державного сортовипробування сільськогосподарських культур: наукове видання. Вип. 7. Методи визначення показників якості рослинницької продукції / Державна комісія України по випробуванню та охороні сортів рослин, Державний центр сертифікації, ідентифікації та якості сортів рослин ; Під. ред. О. М. Гончара. Київ : Алефа, 2000. 144 с.
4. Гопцій Т.І., Проскурнін М.В., Криворученко Р. В. Генетико-статистичні методи в селекції : навчальний посібник / ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2006. 130 с.
5. Скрипник О. О., Леонов О.Ю. Вихід насіння сортів та ліній пшениці м'якої озимої Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН. Сучасні технології підвищення генетичного потенціалу рослин: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю Національної академії аграрних наук України та 110-річчю заснування Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН (4-5 липня 2018 р.). Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН. Харків, 2018. С. 262–264.